

Sögunnar málningur

Fyri at mála hendan málning av - í hövuðsheitum - söguligum persónum, valdi filmsleikstjórinn, *Steven Spielberg* at nýta fleirtjóða leikarar. Tann fyrsti sjónleikarin, hann leitaði fram, var *Morgan Freeman*, sum hann so leingi so fegin vildi hava at arbeiða við.

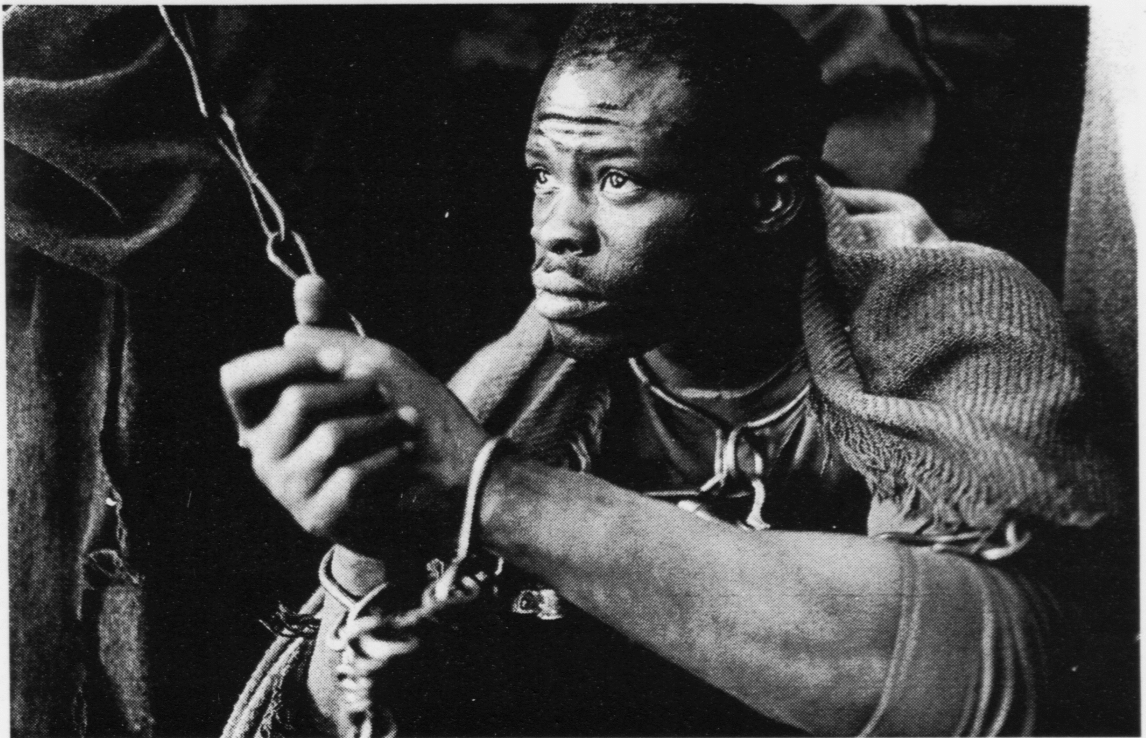
Luturin sum *Theodore Joadson* er annars gjörður til filmin, men grundaður á fleiri fyrrverandi trælir í abolitioniströsluni.

Joadson er ein fyrrverandi trælur, sum fer saman við handelsmanninum *Tappan* í trælafrelsisröslunna tænastu. Tá Amistadsakin var frammi, varð málið rættuliga blást upp. Blóðini skriva um hendingina sum ein »massakru á havinum«, men *Joadson* og *Tappan* kalla afrikanararnar fyri »frelsisstríðsmenn«.

Leiklutin sum *Tappan* hevur sviin *Stellan Skarsgård*. *Matthew McConaughey* spælir enn einaferð advokatur. *Roger Baldwin* er ognaradvokatur. Hann fer ikki inn í málið vegna støðufesti, men einans tí, at hann sær hetta sum eitt mál um ognarrætt.

— Sakin hóskar *Baldwini*, tí afrikanarar verða virdir sum ogn. Hann roynir tó at prógva, at teir ikki lögføðisluga eru tælir (føddir í eini plantasju av foreldrum, sum eru trælir), tí teir eru úr Afrika og eru á óløgigan hátt burtflutit úr egnum landi til Amerika. Tað snýr seg ikki um mannarrættindi, men um ognarrætt.

Sjónarmið hansara broyt-

Cinque (ella Sengbe á afrikanskum) er tann, ið fær sagt verjanum søguna hjá teimum 53 rændu afrikanarunum

ist tó eitt sindur gjøgnum rættarmálið.

— At byrja við er *Baldwin* kensluleysur fyri »sakini«. Men hann broytist sum søgugongdin fer fram til at vera meira menniskjaligur, so hvørt hann skilir týðningin í málinum, hann arbeiðir við. Talan er ikki longur um eitt mál um ogn-

arrætt, men um menniskjanslig sjónarhorn.

Tá málið kemur í hægstarætt fær tað heitið »rættarmál forsetanna«.

Martin van Buren, forseti, sum royndi at verða afturvaldi, háladi í træðirnar handan leiktjóðini. Samstundis var sakførarin hjá afrikanarunum fyrrverandi

forsetin, *John Quincy Adams*.

Ein smálutur at nevna er, at báðir forsetaleiklutirnir verða leiktir av onglendingum: *Nigel Hawthorne* spælir *Van Buren* og *Anthony Hopkins* leikar *John Quincy Adams*.

Hopkins skal hava sagt, at hetta er ein av hansara allar bestu leiklutum. — *Adams* var bert forseti eitt valskeið, og teir søgdu um hann, at hann var púra reiðiligur og ikki til at mutra - tiskil var hann ikki ein vælumtókur politikari, hevur *Hopkins* sagt.

Adams var hvørki fyri ella í móti trælalaldi, og hann vildi upprunliga ikki hava nakað sum helst við Amistad-málið at gera. Seinni kendi hann seg kortini tvungnan til at stríðast fyri livinum hjá hesum menniskjum. Hann var ein moralskur maður.

Fyrrverandi forsetin í USA var tann, sum at enda kom afrikansku trælunum til hjálpar

— Størsti trupulleikin var at finna leikarar til teir 53 trælirnar. Og fyrst og fremst at finna *Cinque*, sum hevði so stórt trúvirði, hevur *Spielberg* sagt.

— Vit vóru so heppin at renna okkum í *Djimon Hounsou*, meðan vit vóru við at seta nøvn á ymsu leiklutirnar.

Hounsou er føddur í Vesturafrika, og hevur bert verið við í ymsum smærri filmum áður. Hann tosar við Benindialekt og ikki Mende, sum tann rætti *Cinque* og felagar hansara frá Mende-, Temne- og Kissi-ættafólkinum gjørdur.

Í veruleikanum var tað tann truplasta uppgávan at finna sjónleikarar til leiklutirnar sum teir 53 ákærdu afrikanarar. Leitað var millum innflytarar í USA, síðani í Sierra Leone og at enda í Onglandi, har eisini nógvir innflytarar úr Vesturafrika eru. At enda vóru funnir bæði sjónleikarar, dansarar, tónleikarar - og onkur lesandi frá Harvard, ein olympiskur rennari og ein livfrøðilærari.

Henda óvanliga saman-

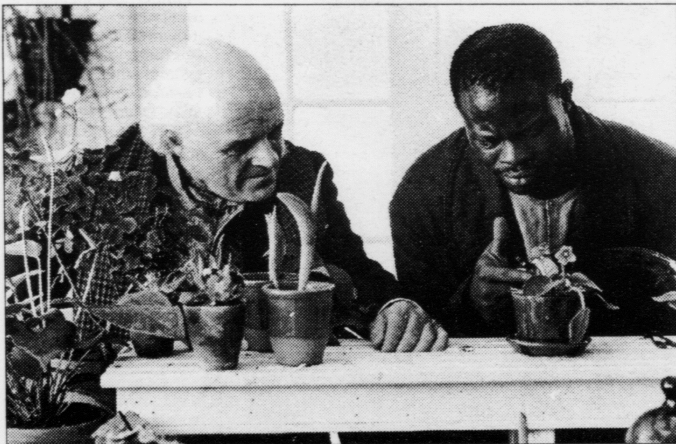
setingin var síðan sett á skúlabonk hjá *Arthur Abraham*, professara, søgumanni og búskaparfrøðingi í Sierra Leone. Hann er ein av teimum leiðandi myndugleikapersónunum innan Mendentanina, so hann kundi lærar sjónleikararnar bæði eitt og annað um mentanina - eins og Mende-málið. Tað er eisini hann, sum hevur umsett partarnar av manuskriptinum til Mende-málið.

Stóri arvirin

Eitt, sum ætlanin við filminum eisini var at vísa er, at Amistad-málið er »gloymd søga«. Tá framleiðarin, *Debbie Allen*, rendi seg í søguna í 1984, varð hon mest ovfarin av, at hon ongantið hevði hoyrt um hana fyrr.

— Eg gjørdist rættuliga kensluborin. Eg kendi meg sterka og gláða um, at hetta var hent, men eg kendi eisini ein sakn í, at eg ongantið hevði hoyrt um hetta málið í skúlanum, hevur hon sagt.

Debbie Allen kom ikki langt við ætlanini tey fyrstu

Nøkur fakta um trælátíðina...

prinsur sendir út heimsins fyrstu lóg, sum bannar trælalandi: Forordning om Negerhandlen. Danskur trælalandil verður størri enn nakrantíð fyrr, tá lógvin ikki skal setast í gildi fyrr enn í 1803.

1793
Bummulsframleiðslan í suðurstatunum í USA økist, bummullin verður primera grøðin, økið gerst bundið av Irælaarbeiði.

1803

Danskt forboð móti trælalandi
1807
Enskt forboð móti trælalandi
1808
Kongressin í USA bannar innflutningi av afrikanskum trælum.
1817
»American Society for the Return of Negroes to Africa« verður sett á stovn.
1820
Liberia í Vesturafrika,

granni hjá Sierra Leone, verður stovnað sum koloni fyri amerikanskar afrikanar.
1820-1823
verða 1500 svørt send til Afrika av American Colonization Society.
1822
Liberia verður stovnst sum afrikonsk koloni fyri frælsar amerikanskar trælir.
1824
Trælalald verður avtikið í

Miðamerika
1826
Brasilía steðgar trældómi.
1833
Ongland steðgar trældómi.
1839-1842
Amistadmálið
1848
Danmark og Frankríki banna trælalaldi.
Í donskum Vestindia sigur Peter von Scholten, guvernør, at nekarar eru frælsir.
Kolveltingar í Evropa -

fyrí fólkaræði.
1850
Danmark selur Gullstrondina
1861-1856
Borgarakrigg í USA
1863
USA bannar trælalaldi.
Emancipation Proclamation verður undirskrið av Lincoln forseta.
1866
14th Amendment (grundlógarbroyting) tryggjar borgararættindum eisini

galdandi fyri nekarar.
1869
15th Amendment - atkvøðarettur kann ikki noktast vegna rasu, lit ella fyrrverandi trælatus. Ongland verður størsti handlandi við afrikanskum trælum.